

УДК: 378: 004

Б.С. ШАХРАЮК

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТА»

***Резюме.** У статті розкриваються психологічні аспекти педагогічної практики у професійному становленні вчителів трудового навчання, особливості психологічної підготовки майбутнього фахівця освітньої галузі «Технологія».*

***Ключові слова:** педагогічна практика, психологічна підготовка, учитель трудового навчання, студент-практикант.*

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутнього вчителя трудового навчання (технологій) передбачає формування ґрунтовних психолого-педагогічних знань, що досягається шляхом вивчення педагогіки, психології, окремих методик. Сучасні дослідження доводять, що основною функцією професійної підготовки вчителя повинна стати практична, яка забезпечує підготовку студента до здійснення різноманітних видів професійної діяльності. Педагогічна практика є неодмінною складовою професійної підготовки майбутніх фахівців, процесу формування їх індивідуальних і творчих можливостей [6].

У зв'язку із цим особливо актуальними є психологічні аспекти забезпечення якості практичної підготовки студентів. Зміна орієнтації в освіті майбутніх вчителів трудового навчання (технологій) на переважний розвиток особистісних якостей учнів підвищує роль психологічної підготовки майбутніх педагогів і робить актуальним оцінку їх психологічної підготовленості як найважливішого інтегрального показника професійно-особистісного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми практичної підготовки майбутніх вчителів присвячено ряд досліджень. Методологічні і дидактичні питання педагогічної практики висвітлено в роботах О.А. Абдулліної, В.І. Бондаря, А.П. Беляєвої, О.Я. Савченко, Д.О. Тхоржевського, М.Д. Ярмаченка. Психолого-педагогічні проблеми практичної підготовки знайшли висвітлення у працях Ф.Н. Гоноболіна, Е.А. Гришина, І.Д. Беха, А.П. Верхоли, П.Я. Гальперіна, М.К. Козія, Е.А. Гришина, Н.В. Кузьміної, В.О. Сластьоніна, Г.О. Шульдикта [6] ін.

Педагогічна практика, як одна з найважливіших ланок в системі професійної підготовки вчителя, забезпечує міцний фундамент для основних педагогічних умінь і навичок у майбутніх вчителів. На думку К.Д. Ушинського, «метод викладання можна вивчити з книг або із слів викладача, але придбати вміння користуватися цим методом можна тільки завдяки довготривалій практиці» [4]. Саме на практиці студент може визначити, наскільки правильно він вибрав для себе сферу діяльності, з'ясувати ступінь співвідношення особистісних якостей з професією вчителя.

Психологічна підготовленість студентів – це порівняно нова, мало вивчена область педагогічної психології вищої школи, окремі аспекти якої досліджувалися в працях Б.Г. Ананьєва, О.А. Абдулліної, Н.В. Кузьміної, А.К. Маркової і інших. На думку А.Е. Штейнмеца, відповідно до сучасних умов доречним буде визначення цієї підготовки як процесу формування системи психічних утворень (уявлень і понять, способів мислення і умінь, почуттів, мотивів і ін.), що забезпечують мотиваційно-сміслову готовність і здатність суб'єкта до створення умов для розвитку і саморозвитку особистості зростаючої людини [5, 4].

Однак незважаючи на наявну літературу, дослідження носять в більшості теоретичний характер і мало придатні для практичного використання. Наявність багатьох невирішених проблем у сфері вивчення психологічної підготовленості студентів з усією очевидністю свідчить про необхідність подальшої поглибленої їх розробки і пошуку сучасних способів і

методів вирішення.

Психологія - не тільки теоретична, але і прикладна дисципліна, яка дозволяє вдосконалювати роботу з людьми і професійно допомагати їм. Педагогічна практика дає можливість студентам, використовуючи психологічні знання, вміння і навички, вирішувати проблеми в реальних умовах навчання, пізнати особистісні особливості свого характеру, свій внутрішній світ, свої можливості і здібності [2, 6].

Педагогічна практика, з однієї сторони, сприяє ґрунтовній психологічній підготовці майбутнього фахівця, з другої сторони – залежить від її рівня і особливостей. У якості аналізу практичної підготовки може виступити модель педагогічної діяльності, ядром якого є поняття про структуру цієї діяльності. Критичний аналіз даного питання дає можливість зробити висновок про наявність чотирьох основних компонентів педагогічної діяльності: конструктивного, дослідницького, комунікативного і рефлексивного. Перераховані функціональні компоненти одночасно є цільовими компонентами психологічної підготовки до педагогічної діяльності і педагогічної практики конкретно.

Метою статті є питання психологічної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання (технологій) до педагогічної практики та психологічні аспекти діяльності студента-практиканта.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміни, що відбуваються в освітній галузі «Технологія», висувають високі вимоги до особистісних та професійних якостей вчителя трудового навчання. Дослідження, присвячені підготовці вчителя трудового навчання(технологій), свідчать про те, що окремі питання цього процесу знайшли позитивне вирішення в теорії і в педагогічній практиці. Однак рівень психологічної підготовки студентів педагогічного закладу є недостатнім відповідно до вимог сьогодення. Це пояснюється, на нашу думку, тим, що у вивченні даного аспекту підготовки вчителя трудового навчання відсутня належна система і послідовність.

Студентові педагогічного коледжу, який виконує в ході педагогічної практики функції вчителя, доводиться в повному обсязі вирішувати ті психологічні проблеми і труднощі, які мають місце в реальних умовах і ситуаціях сучасної школи. Дослідження проблем педагогічної практики показало, що у 34% студентів-практикантів спостерігаються труднощі у формуванні психологічного компоненту готовності до педагогічної діяльності, а саме таких знань, навичок і вмінь, як:

- знань, умінь із загальної, вікової і педагогічної психології відповідно до сучасних вимог;
- діагностичних вмінь і навичок – проведення елементарних психолого-педагогічних досліджень, прогнозування можливих їх наслідків, формування навичок використання основних психолого-педагогічних методів і методик дослідження;
- вміння виявляти рівень розвитку кожного учня і колективу загалом, встановлювати можливі відхилення у розвитку мотиваційної, інтелектуальної, емоційно-почуттєвої та вольової сфер особистості;
- вмінь і навичок для здійснення психокорекційної і психопрофілактичної роботи;
- вміння здійснювати психологічний аналіз педагогічних ситуацій і правильно їх інтерпретувати.

Це вимагає відповідного підвищення рівня психологічної підготовки студентів у ході теоретичних занять, а також закріплення і вдосконалення відповідних вмінь і навичок під час проходження різних видів педагогічної практики. Цьому може сприяти також цілеспрямована робота по підготовці студентів до конкретного виду практики, розробка спеціальних психологічних завдань студентам на період практичної підготовки. Таким чином, одним із напрямків професійного становлення майбутнього вчителя під час практики повинні бути перетворення знань із курсу загальної, вікової та педагогічної психології у такі вміння і навички:

- вміння використовувати зазначені знання для пояснення конкретних психолого-педагогічних ситуацій;

- вміння і навички по використанню з метою збору інформації таких психологічних методів дослідження, як спостереження, експерименти, бесіди, анкетування, соціометрія тощо;

- вміння здійснювати психологічний аналіз дій, окремих педагогічних ситуацій, що здійснюються іншими студентами, вчителями, вихователями;

- вміння розробляти і надавати психолого-педагогічні рекомендації вчителям, батькам, учням щодо шляхів вдосконалення процесу формування особистості;

- вміння аналізувати власні педагогічні дії, планувати шляхи професійного і особистісного самовдосконалення.

Педагогічна практика не може бути успішною, якщо вона проходить лише як процес безпосереднього, утилітарного пристосування студента до педагогічної дійсності. У зв'язку із цим необхідно врахувати такі психологічні аспекти практичної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання (технологій):

1. Усвідомлення і прийняття психології як навчальної дисципліни, яка допомагає виробити свій стиль педагогічної діяльності.

2. Розвиток професійної спрямованості особистості студента.

3. Формування професійних комунікативних навичок.

4. Освоєння навичок психологічного аналізу уроку.

5. Засвоєння методів дослідження індивідуально-психологічних особливостей особистості учнів, учнівських колективів, особливостей особистості вчителів.

6. Формування навичок психолого-педагогічної допомоги, діагностики і профілактики учнівської неуспішності.

7. Засвоєння навичок роботи з учнями різного рівня навченості.

8. Розвиток професійної самосвідомості студента-практиканта.

9. Розвиток уміння виявляти, аналізувати і переборювати власні педагогічні труднощі.

10. Формування навичок професійної рефлексії (спостереження і самоспостереження).

11. Формування особистого стилю професійної діяльності.

Врахування цих аспектів у процесі проходження педагогічної практики допоможе формуванню особистісного і діяльного підходу до педагогічного процесу, виробленню навичок природної поведінки і спілкування в різних вікових групах, уміння працювати з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей учнів з різним рівнем навченості (низьким, середнім, високим), специфіки внутрішнього світу кожної дитини, вміння аналізувати педагогічну реальність і психологічно обґрунтовувати доцільні методи і прийоми роботи. Тільки в цьому випадку, психологічно оцінюючи педагогічну реальність, можна надати реальну допомогу учневі в його психологічному і особистісному розвитку.

Висновки. Таким чином, оволодівши психологічними знаннями, вміннями і навичками, майбутній вчитель трудового навчання (технологій) зможе краще вирішувати проблеми в реальних умовах навчання і виховання. Педагогічна практика в школі – одна із провідних форм підготовки майбутнього вчителя, що вимагає від студентів усвідомлення сутності навчально-виховного процесу, його зв'язку із психічним розвитком дитини, високого рівня загальної психолого-педагогічної культури, знань спеціальних дисциплін, конкретних методичних технологій і методик пізнання особистості і шкільного колективу з метою розвитку простих форм психологічної корекції і профілактики.

Актуальними напрямками подальших розвідок є вивчення питання щодо особливостей і змісту психологічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до педагогічної практики.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Коджаспирова Г.М. Педагогическая практика в начальной школе: учеб. пособие для средних педагогических учебных заведений / Г.М. Коджаспирова [и др.]; под ред. Г.М. Коджаспировой, Л.В. Бориковой. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Академия, 2000. – 269, [2] с. – (Педагогическое образование).
- 2.Психологические основы педагогической практики студентов: учеб. пособ. для пед. вузов / под ред. А.С. Чернышева. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 139 с.
- 3.Терно С.О. Педагогічна практика (посібник для студентів історичного факультету): навч.-метод. посіб. / С.О. Терно. – Запоріжжя: ЗНУ, 2006. – 32 с.
- 4.Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології [текст] / К.Д. Ушинський // Вибр. тв.: в 2 т. – К.: Рад. шк., 1983. – Т.1. – С. 192-472.
- 5.Штейнмец А.Э. Психологические задания к педагогической практике студентов: пособие для преподавателей вузов / А.Э. Штейнмец [и др.]; под ред. А.Э. Штейнмеца. – М.: ВЛАДОС, 2002. – 127, [1] с.: ил. – (Педагогическаямастерская).
- 6.Шулдик Г.О. Педагогічна практика: навч. посіб. для студ. пед. вузів / Г.О. Шулдик, В.І. Шулдик. – К.: Науковий світ, 2000. – 143 с.

Б.С. ШАХРАЮК. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНОСТИ "ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ"

Резюме. В статье раскрываются психологические аспекты педагогической практики в профессиональном становлении учителей трудового обучения, особенности психологической подготовки будущего специалиста образовательной области «Технология».

Ключевые слова: педагогическая практика, психологическая подготовка, учитель трудового обучения, студент-практикант.

B.S. SHAKHRAIUK. PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF STUDENTS TEACHER TRAINING INTERNSHIP BY MAJOR OF "TECHNOLOGICAL EDUCATION"

The summary. Psychological aspects of students' teacher training internship in professional development of Crafts (Labor training) teachers, features of psychological development of future professional of "Technology" educational sphere.

Key words: teacher training internship, psychological development, Crafts (labor training) teacher, student trainee.

Одержано редакцією 20.03.2013 р.